

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 18503

Tarih : 17.06.2026

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİS BAŞKANLIĞINA

Engellilikte Eşitlik, Makul Düzenleme ve Erişilebilirlik Kanun Teklifim ve gerekçesi ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Mehmet Rüstü TİRYAKI
Batman Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	Adalet , İçişleri , Plan ve Bütçe
Esas Komisyon	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler
Tarih: 19-6-2026	Esas No: 2/3734

T B M M KANUNLAR ve KARARLAR BSK.LIĞI
17 Haziran 2026
Numara:

T B M M GENEL VEYDAK
17 Haziran 2026
No: 187-86 84

GEREKÇE

Engellilerin eşit, bağımsız ve onurlu yaşam hakkının güvence altına alınması sosyal devletin takdirine bırakılabilecek bir yardım, lütuf ya da merhamet politikası değildir. Engellilerin eşit yurttaşlar olarak kamusal hayata, eğitime, çalışmaya, ulaşım, sağlığa, adalete, kültürel yaşama, dijital hizmetlere ve siyasal karar alma süreçlerine tam ve etkin katılımı doğrudan doğruya temel hak ve özgürlükler alanına ilişkindir. Bu nedenle engellilik politikası yalnızca bakım, yardım veya sosyal destek başlığı altında ele alınamaz; eşitlik, özgürlük, insan onuru, bağımsız yaşam ve ayrımcılık yasağı temelinde yeniden kurulmalıdır.

Türkiye, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesine taraftır. Sözleşme engelliliği kişinin eksikliği olarak değil farklılıkları ile toplumsal, fiziksel, kurumsal, dijital ve kültürel engeller arasındaki etkileşim sonucunda ortaya çıkan bir dışlanma ilişkisi olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım, engellileri “korunacak nesne” değil hak sahibi özne olarak kabul eder. Buna rağmen Türkiye’de engellilik alanındaki mevzuat hala büyük ölçüde parçalı, dağınık, idari denetime bağımlı ve yaptırım kapasitesi sınırlı bir görünüm arz etmektedir.

Mevcut düzenlemelerde erişilebilirlik yükümlülükleri bulunmakla birlikte erişilemezliği doğrudan ayrımcılık sayılması, makul düzenlemenin reddinin açık biçimde hak ihlali olarak tanımlanması, engellilerin bireysel başvuru, tazminat, temsili dava ve yaptırım yollarına etkili erişimi bakımından önemli boşluklar vardır. Kamu binaları, eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, adliyeler, toplu taşıma araçları, dijital kamu hizmetleri, özel sektör tarafından sunulan mal ve hizmetler, bankacılık, sigortacılık, kültür-sanat alanları, seçim süreçleri ve yerel yönetim hizmetleri bakımından engellilerin karşılaştığı engeller çoğu zaman münferit aksaklıklar gibi görülmekte oysa bu engeller sistematik bir eşitsizlik üretmektedir.

Bu sistematik eşitsizliğin arkasında yalnızca teknik ihmal değil aynı zamanda sağlamlık ideolojisi bulunmaktadır. Sağlamlık bedensel, zihinsel, duyuşsal veya psikososyal farklılıkları eksiklik olarak gören “normal” kabul edilen bedeni ve zihni toplumsal hayatın ölçütü haline getirerek engellileri karar süreçlerinin, çalışma yaşamının, kamusal alanın ve siyasal hayatın dışına iten ideolojik ve kurumsal bir düzendir. Bu düzen engellilerin karşılaştığı engelleri toplumsal ve siyasal bir sorun olarak değil bireysel yetersizlik olarak göstererek hak ihlallerini görünmez kılmaktadır.

Bu kanun teklifi sağlamlıca anlayışa karşı hak temelli bir dönüşüm hedeflemektedir. Teklifin temel amacı erişilebilirliği teknik bir standart olmaktan çıkarıp temel hakların kullanılmasının ön koşulu olarak tanımlamak, makul düzenlemeyi bağlayıcı ve dava edilebilir bir yükümlülük haline getirmek, erişilemezliği ve makul düzenlemenin reddini ayrımcılık olarak kabul etmek, kamu ve özel sektör hizmetlerinde engelliler bakımından eşit erişimi güvence altına almak, dijital kamu hizmetlerinin erişilebilirliğini zorunlu kılmak ve ihlaller karşısında etkili başvuru, yaptırım ve tazminat mekanizmaları kurmaktır.

Teklif ile kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, eğitim ve sağlık kurumları, toplu taşıma hizmeti sunanlar, özel hukuk tüzel kişileri, dijital hizmet sağlayıcıları ve kamuya açık mal ve hizmet sunan gerçek ve tüzel kişiler bakımından açık yükümlülükler getirilmektedir. Erişilebilirlik planı hazırlama, makul düzenleme taleplerine süresi içinde yanıt verme, erişilebilirlik etki analizi yapma, engelli

rgtlerinin karar alma süreçlerine katılımını sağlama, dijital hizmetleri erişilebilir hale getirme, ayrımcılık halinde idari yaptırım ve tazminat sorumluluğu doğurma gibi yükümlülükler bu çerçevenin temel unsurlarıdır.

ENGELLİLİKTE EŞİTLİK, MAKUL DÜZENLEME VE ERİŞİLEBİLİRLİK KANUNU TEKLİFİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Tanımlar ve Temel İlkeler

Amaç

MADDE 1-

Bu Kanunun amacı engellilerin insan onuruna yaraşır biçimde bağımsız ve eşit yurttaşlar olarak toplumsal yaşama tam, etkin ve eşit katılımını sağlamak, engellilik temelinde ayrımcılığı önlemek; erişilemezliği ve makul düzenlemenin reddini ayrımcılık olarak tanımlamak; kamu hizmetleri, özel sektör hizmetleri, dijital hizmetler, eğitim, sağlık, ulaşım, adalet, istihdam, siyasal katılım, kültür, sanat ve spor alanlarında erişilebilirliği güvence altına almak; engellilerin hak ihlallerine karşı etkili başvuru, denetim, yaptırım ve tazminat yollarına erişimini sağlamaktır.

Kapsam

MADDE 2-

Bu Kanun kamu kurum ve kuruluşlarını, mahalli idareleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını, üniversiteleri, eğitim ve sağlık kurumlarını, toplu taşıma hizmeti sunanları, kamuya açık mal ve hizmet sunan gerçek ve tüzel kişileri, özel hukuk tüzel kişilerini, dijital hizmet sağlayıcılarını, medya hizmet sağlayıcılarını, seçim süreçlerinde görevli kurum ve kuruluşları ve engellilerin hak ve özgürlüklerinin kullanımını etkileyen tüm kişi, kurum ve kuruluşları kapsar.

Bu Kanun hükümleri engellilerin doğrudan veya dolaylı olarak hizmet aldığı, başvuru yaptığı, eğitim gördüğü, çalıştığı, seyahat ettiği, bilgiye eriştiği, kültürel, sosyal, siyasal veya ekonomik yaşama katıldığı tüm alanlarda uygulanır.

Tanımlar

MADDE 3-

Bu Kanunun uygulanmasında;

a) **Engelli:** Fiziksel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal, psikososyal, süreğen hastalık veya farklılıkları nedeniyle tutumlar, çevresel engeller, kurumsal düzenlemeler, dijital sistemler ve toplumsal eşitsizliklerle etkileşim içinde temel hak ve özgürlüklerden diğer yurttaşlarla eşit biçimde yararlanması engellenen kişiyi,

b) **Erişilebilirlik:** Fiziksel çevrenin, ulaşımın, yapıların, açık alanların, bilgi ve iletişim teknolojilerinin, dijital hizmetlerin, eğitim, sağlık, adalet, istihdam, kültür, sanat, spor, siyasal katılım ve kamuya açık tüm mal ve hizmetlerin engelliler tarafından güvenli, bağımsız ve eşit olarak kullanılabilir olmasını,

c) Makul düzenleme: Engellilerin hak ve özgürlüklerden diğer yurttaşlarla eşit şekilde yararlanmasını sağlamak amacıyla somut olayın gereklerine göre ihtiyaç duyulan, orantısız veya aşırı yük getirmeyen gerekli ve uygun değişiklik, uyarılama, destek, araç, yöntem, hizmet veya düzenlemeyi,

ç) Evrensel tasarım: Ürünlerin, yapıların, hizmetlerin, programların, dijital sistemlerin ve çevrenin, mümkün olan en geniş insan çeşitliliği tarafından özel uyarlamaya gerek duyulmaksızın kullanılabilir olacak biçimde tasarlanmasını,

d) Erişilemezlik: Engellilerin bir mekâna, hizmete, bilgiye, dijital sisteme, eğitime, çalışmaya, ulaşım, adalete, sağlık hizmetine, siyasal katılıma veya kamuya açık mal ve hizmetlere diğer yurttaşlarla eşit biçimde erişimini engelleyen her türlü fiziksel, dijital, kurumsal, iletişimsel, ekonomik, kültürel veya tutumsal engeli,

e) Sağlamcılık: Engelliliği eksiklik, yetersizlik veya sapma olarak gören belirli beden, zihin, duyu ve hareket biçimlerini norm kabul ederek engellileri toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamın dışında bırakan ayrımcı düşünce, uygulama, kurum, politika ve kültürel kalıpları,

f) Dijital erişilebilirlik: Web siteleri, mobil uygulamalar, elektronik başvuru sistemleri, çevrim içi eğitim, e-Devlet hizmetleri, dijital yayınlar, elektronik belgeler, görsel-işitsel içerikler ve dijital arayüzlerin engelliler tarafından bağımsız ve eşit biçimde kullanılabilir olmasını,

g) Engelli örgütleri: Engelliler tarafından kurulan, yönetilen veya engelli hakları alanında faaliyet gösteren dernek, vakıf, platform, sendika birimi, meslek örgütü veya sivil toplum kuruluşlarını,

h) Ayrımcılık: Engellilik temelinde doğrudan ayrımcılık, dolaylı ayrımcılık, makul düzenlemenin reddi, erişilemezlik, taciz, dışlama, ayrıştırma, talimatla ayrımcılık, çoklu ayrımcılık ve engellilikle bağlantılı hak kullanımını zorlaştıran her türlü farklı muamele veya ihmal halini,

ifade eder.

Temel ilkeler

MADDE 4-

Bu Kanunun uygulanmasında aşağıdaki ilkeler esas alınır:

Engelliler hak ve özgürlüklerin öznesidir. Engellilere yönelik düzenlemeler yardım, lütuf, merhamet veya hayırseverlik anlayışıyla değil eşit yurttaşlık, insan onuru, ayrımcılık yasağı ve sosyal adalet ilkeleri doğrultusunda yapılır.

Engellilik bireysel eksiklik olarak yorumlanamaz. Kamu otoriteleri ve hizmet sunucuları, engellilerin karşılaştığı engelleri ortadan kaldırmakla yükümlüdür.

Erişilebilirlik bütün hakların kullanılmasının ön koşuludur. Erişilebilir olmayan hizmet, yapı, bilgi, ulaşım, eğitim, sağlık, adalet veya dijital sistem, engelliler bakımından eşitlik ilkesine aykırıdır.

Makul düzenleme engelliler için bağlayıcı bir haktır. Makul düzenleme talebinin gerekçesiz, süresinde yanıtlanmaksızın veya ayrımcı biçimde reddedilmesi yasaktır.

Engelliler hakkında alınacak tüm kararlarda engellilerin ve engelli örgütlerinin etkin katılımı sağlanır. Engelliler adına değil, engellilerle birlikte politika üretilmesi esastır.

Kadın engelliler, çocuk engelliler, yaşlı engelliler, LGBTİ+ engelliler, mülteci engelliler, yoksul engelliler, anadili Türkçe olmayan engelliler, mahpus engelliler ve çoklu ayrımcılığa maruz kalan gruplar bakımından özel önlemler alınır.

İşaret dili tüm kamu hizmetleri sunumunda anadil olarak kabul edilir. Tercüman talebinin karşılanması zorunludur.

İKİNCİ BÖLÜM

Ayrımcılık Yasağı, Erişilemezlik ve Makul Düzenleme

Erişilemezliğin ayrımcılık sayılması

MADDE 5-

Engellilerin herhangi bir kamu hizmetine, özel sektör hizmetine, dijital hizmete, eğitim, sağlık, ulaşım, adalet, istihdam, kültür, sanat, spor, siyasal katılım veya kamuya açık mal ve hizmete diğer bireylerle eşit biçimde erişimini engelleyen erişilemezlik halleri ayrımcılık sayılır.

Erişilemezlik yalnızca teknik eksiklik veya idari aksaklık olarak değerlendirilemez. Erişilemezlik nedeniyle hakkın kullanılamaması, geç kullanılması, başkasına bağımlı olarak kullanılabilmesi, ek maliyet yüklenmesi veya onur kırıcı koşullara maruz kalınması halinde ayrımcılık oluşur.

Erişilebilirlik yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, kurum ve kuruluşlar hakkında bu Kanunda öngörülen başvuru, yaptırım ve tazminat hükümleri uygulanır.

Makul düzenleme yükümlülüğü

MADDE 6-

Kamu kurum ve kuruluşları, mahalli idareler, özel hukuk tüzel kişileri, işverenler, eğitim ve sağlık kurumları, ulaşım hizmeti sunanlar, dijital hizmet sağlayıcıları ve kamuya açık mal ve hizmet sunan gerçek ve tüzel kişiler, engellilerin hak ve hizmetlerden diğer bireylerle eşit biçimde yararlanmasını sağlamak üzere makul düzenleme yapmakla yükümlüdür.

Makul düzenleme yükümlülüğü fiziksel düzenleme, dijital uyarlama, iletişim desteği, alternatif başvuru yöntemi, yardımcı teknoloji sağlanması, işaret dili tercümanı, Braille veya sesli materyal, kolay okunur metin, refakat desteği, sınav ve eğitim uyarlaması, çalışma ortamının düzenlenmesi, hizmet sunum biçiminin değiştirilmesi ve benzeri önlemleri kapsar.

Makul düzenlemenin reddi ayrımcılık sayılır.

Orantısız veya aşırı yük iddiasında bulunan taraf, bu iddiasını somut, ölçülebilir ve gerekçeli biçimde kanıtlamakla yükümlüdür. Kamu kaynakları, kurumsal kapasite, hizmetin niteliği,

talep edilen düzenlemenin maliyeti, sağlanacak hak yararı ve alternatif düzenleme imkânları birlikte değerlendirilir.

Makul düzenleme talebinin usulü

MADDE 7-

Makul düzenleme talebi yazılı, sözlü, elektronik ortamda, işaret diliyle, kolay okunur metinle, temsilci aracılığıyla veya erişilebilir başka herhangi bir iletişim yöntemiyle yapılabilir.

Talebi alan kişi, kurum veya kuruluş, talebi en geç on beş gün içinde değerlendirerek gerekçeli yanıt vermekle yükümlüdür. Eğitim, sağlık, adalet, sınav, istihdam, barınma veya acil hizmetlere ilişkin taleplerde bu süre beş günü geçemez.

Talebin reddedilmesi halinde ret gerekçesi açık, somut ve erişilebilir biçimde bildirilir. Standart uygulama, bütçe yokluğu, kurumsal teamül, personel yetersizliği veya benzeri soyut gerekçeler tek başına ret nedeni olamaz.

Talebe hiç yanıt verilmemesi, talebin reddi sayılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kamu Hizmetleri, Yerel Yönetimler ve Dijital Erişilebilirlik

Erişilebilirlik planı

MADDE 8-

Kamu kurum ve kuruluşları, mahalli idareler, üniversiteler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde erişilebilirlik planı hazırlamakla yükümlüdür.

Erişilebilirlik planı bina, açık alan, ulaşım, dijital hizmet, başvuru mekanizması, iletişim materyali, personel eğitimi, bütçe, takvim, sorumlu birim ve denetim ölçütlerini içerir.

Planlar engelli örgütlerinin katılımıyla hazırlanır ve kurumların internet sitelerinde erişilebilir biçimde yayımlanır.

Planların uygulanma durumu her yıl kamuoyuna açıklanır.

Büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri bünyesinde engellilerin ve yaşlıların yerel hizmetlere erişimini izlemek, makul düzenleme taleplerini koordine etmek, erişilebilirlik denetimlerini yürütmek, evde destek ve bağımsız yaşam hizmetlerini planlamak, afet ve acil durum süreçlerinde erişilebilirliği sağlamak üzere “Engelli, Yaşlı ve Erişilebilirlik Hizmetleri Birimi” kurulur. Bu birimlerin çalışma usul ve esasları engelli örgütlerinin katılımıyla belirlenir.

Dijital kamu hizmetlerinde erişilebilirlik

MADDE 9-

Kamu kurum ve kuruluşlarına, mahalli idarelere, üniversitelere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ve kamu hizmeti sunan özel hukuk tüzel kişilerine ait web siteleri, mobil uygulamalar, elektronik başvuru sistemleri, çevrim içi ödeme sistemleri, dijital belgeler, resmi duyurular, görsel-işitsel içerikler ve elektronik yazışma sistemleri erişilebilir olmak zorundadır.

Dijital kamu hizmetlerinde ekran okuyucu uyumluluğu, klavye ile kullanım, altyazı, işaret dili, sesli betimleme, kolay okunur metin, yüksek kontrast, alternatif metin, erişilebilir PDF ve benzeri standartlar sağlanır.

Her kurum, dijital erişilebilirlik beyanını erişilebilir biçimde yayımlar. Beyanda erişilebilir olmayan alanlar, bu alanlardaki eksikliklerin giderilmesine ilişkin takvim ve başvuru yolu açıkça gösterilir.

Dijital erişilebilirlik yükümlülüğüne aykırılık, erişilemezlik ve ayrımcılık sayılır.

Özel sektör hizmetlerinde erişilebilirlik

MADDE 10-

Bankacılık, sigortacılık, elektronik haberleşme, ulaşım, perakende, e-ticaret, konaklama, kültür, sanat, spor, medya, dijital platform, özel eğitim, özel sağlık ve kamuya açık diğer mal ve hizmetleri sunan gerçek ve tüzel kişiler, engellilerin bu hizmetlerden eşit biçimde yararlanması için erişilebilirlik ve makul düzenleme yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır.

Hizmet sunucuları, engellilerden erişilebilirlik veya makul düzenleme nedeniyle ek ücret talep edemez.

Engellinin hizmetten yararlanmasının refakatçi, aile üyesi veya üçüncü kişinin varlığına bağlanması yasaktır.

Kamuya açık mal ve hizmet sunan işletmeler erişilebilir başvuru ve şikâyet kanalı oluşturmakla yükümlüdür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Eğitim, Sağlık, Adalet, Ulaşım ve Siyasal Katılım

Kapsayıcı eğitim hakkı

MADDE 11-

Engelli çocuklar, gençler ve yetişkinler her düzeyde kapsayıcı, erişilebilir, ayrımcılıktan uzak ve nitelikli eğitim hakkına sahiptir.

Eğitim kurumları erişilebilir fiziksel ortam, erişilebilir dijital eğitim sistemi, Braille materyal, sesli materyal, kolay okunur materyal, işaret dili desteği, yardımcı teknoloji, destek personeli, sınav uyarlaması ve bireysel eğitim desteği sağlamakla yükümlüdür.

Engelli öğrencinin eğitim hakkı, kurumun fiziki koşulları, personel yetersizliği veya bütçe gerekçesiyle ertelenemez ya da sınırlandırılmaz.

Engelli öğrencilerin ayrı eğitim ortamlarına yönlendirilmesi ancak öğrencinin üstün yararı, ailesinin ve kendisinin görüşü, bağımsız uzman değerlendirmesi ve kapsayıcı eğitim olanaklarının tüketilmesi halinde istisnai olarak mümkündür.

Sağlık ve adalet hizmetlerine erişim

MADDE 12-

Sağlık kuruluşları ve adli makamlar, engellilerin hizmetlere bağımsız, güvenli, hızlı ve eşit biçimde erişimini sağlamakla yükümlüdür.

Sağlık hizmetlerinde erişilebilir randevu sistemi, erişilebilir bilgilendirme, işaret dili tercümanı, kolay okunur onam formları, psikososyal destek, fiziksel erişilebilirlik ve mahremiyeti koruyan düzenlemeler sağlanır.

Adalet hizmetlerinde erişilebilir başvuru, ifade, duruşma, tebligat, bilirkişi, tercüme, işaret dili, kolay okunur metin, sesli ve dijital belge düzenlemeleri yapılır.

Engellilerin adalete erişimini zorlaştıran usulî engeller makul düzenleme yükümlülüğü kapsamında giderilir.

Ulaşım, yapı ve açık alanlarda erişilebilirlik

MADDE 13-

Toplu taşıma araçları, duraklar, istasyonlar, terminaler, havaalanları, limanlar, yollar, kaldırımlar, parklar, meydanlar, kamu binaları ve kamuya açık özel yapılar erişilebilir olmak zorundadır.

Yeni yapılacak veya yenilenecek tüm yapı, ulaşım ve açık alan projelerinde evrensel tasarım ilkesi uygulanır.

Erişilebilirlik belgesi bulunmayan kamuya açık yapı ve hizmetler için ilgili idare tarafından süre verilir. Verilen süre içinde yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde idari yaptırım uygulanır.

Ruhsat, işletme izni, hizmet alımı, kamu ihalesi ve teşvik süreçlerinde erişilebilirlik ölçütleri zorunlu değerlendirme unsuru olarak dikkate alınır.

Seçim ve siyasal katılımında erişilebilirlik

MADDE 14-

Seçim süreçleri oy verme yerleri, sandık alanları, seçim materyalleri, seçmen bilgilendirme araçları, siyasi parti faaliyetleri ve kamuoyuna yönelik siyasal iletişim engelliler bakımından erişilebilir olmak zorundadır.

Oy verme yerleri fiziksel olarak erişilebilir olmalı görme, işitme veya hareket engeli bulunan seçmenlerin bağımsız ve gizli oy kullanmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Yüksek Seçim Kurulu, siyasi partiler ve ilgili kamu kurumları, seçim dönemlerinde erişilebilir bilgilendirme materyalleri yayımlamakla yükümlüdür.

Engellilerin adaylık, parti üyeliği, kampanya yürütme, toplantı ve gösterilere katılma haklarını sınırlayan erişilemezlik halleri ayrımcılık sayılır.

Siyasi partiler, milletvekili, belediye meclisi ve il genel meclisi aday listelerinde engellilerin siyasal temsilini güçlendirecek özel önlemler almakla yükümlüdür. Aday listelerinde engelli adaylara seçilebilir sıralarda yer verilmesi esastır; engelli aday oranı toplam aday sayısının yüzde onunda az olamaz. Bu oran, kadın temsiline ilişkin yükümlülüklerden düşülemez ve çoklu ayrımcılığa maruz kalan engellilerin temsili ayrıca gözetilir.

Yüksek Seçim Kurulu, siyasi partiler ve ilgili kamu kurumları; engelli adayların adaylık başvurusu, propaganda faaliyeti, toplantı ve mitinglere katılımı, seçim finansmanı ve sandık güvenliği süreçlerinde karşılaştıkları erişilebilirlik engellerini gidermek üzere bağlayıcı rehber ve denetim usulleri oluşturur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Etki Analizi, Katılım ve Veri

Erişilebilirlik etki analizi

MADDE 15-

Kamu kurum ve kuruluşları ile mahalli idareler; yeni mevzuat, kamu yatırımı, ulaşım projesi, dijital sistem, eğitim programı, sağlık hizmeti, sosyal politika, afet planı ve kamu hizmeti tasarımıyla erişilebilirlik etki analizi yapmakla yükümlüdür.

Erişilebilirlik etki analizi, düzenleme veya hizmetin engelliler üzerindeki olası etkilerini, doğurabileceği eşitsizlikleri, alınacak önlemleri, bütçe ihtiyacını ve izleme ölçütlerini içerir.

Etki analizleri engelli örgütlerinin görüşü alınarak hazırlanır ve kamuoyuna açık şekilde yayımlanır.

Engelli örgütlerinin katılımı

MADDE 16-

Engellileri doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren politika, mevzuat, strateji, bütçe, plan, program ve hizmetlerin hazırlanması sürecinde engelli örgütlerinin etkin katılımı sağlanır.

Katılım, yalnızca görüş isteme veya bilgilendirme ile sınırlı olamaz. Engelli örgütlerinin önerileri yazılı olarak değerlendirilir, kabul edilmeyen önerilere ilişkin gerekçe açıklanır.

Kamu kurumları ve yerel yönetimler engelli örgütlerinin katılımını sağlamak üzere erişilebilir toplantı mekânı, dijital katılım imkânı, işaret dili, erişilebilir belge ve ulaşım desteği sağlamakla yükümlüdür.

Veri toplama ve raporlama

MADDE 17-

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Türkiye İstatistik Kurumu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı,

Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Yüksek Seçim Kurulu ve mahalli idareler engelli haklarına ilişkin düzenli, ayrıştırılmış ve erişilebilir veri üretmekle yükümlüdür.

Toplanacak veriler eğitim, istihdam, sağlık, adalet, ulaşım, erişilebilirlik denetimleri, makul düzenleme talepleri, ayrımcılık başvuruları, idari yaptırımlar, kamu hizmetlerine erişim, sosyal hizmetler ve siyasal katılım alanlarını kapsar.

Kişisel verilerin korunmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Veriler yılda en az bir kez kamuoyuna açık, erişilebilir ve karşılaştırılabilir biçimde yayımlanır.

ALTINCI BÖLÜM

Başvuru, Denetim, Yaptırım ve Tazminat

Başvuru hakkı

MADDE 18-

Bu Kanun kapsamındaki haklarının ihlal edildiğini ileri süren engelliler, yasal temsilcileri veya vekilleri ilgili idareye, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna, Kamu Denetçiliği Kurumuna, mahkemelere ve diğer yetkili mercilere başvurabilir.

Başvurular erişilebilir yöntemlerle alınır. Başvuru formları dijital sistemler ve bilgilendirme metinleri engelliler bakımından erişilebilir olmak zorundadır.

Başvuru sahibinden engellilik veya erişilebilirlik nedeniyle ek belge, ek ücret veya ek işlem talep edilemez.

Temsilî başvuru ve dava hakkı

MADDE 19-

Engelli örgütleri, sendikalar, meslek kuruluşları ve insan hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları engellileri ilgilendiren sistematik erişilemezlik, ayrımcılık, makul düzenlemenin reddi veya yaygın hak ihlali hallerinde temsili başvuru yapabilir ve dava açabilir.

Temsilî başvuru ve dava açılabilmesi için her bir engelli bireyin ayrıca kişisel başvuru yapması şartı aranmaz.

İspat yükü

MADDE 20-

Bu Kanun kapsamında ayrımcılık, erişilemezlik veya makul düzenlemenin reddi iddiasında bulunan kişinin ihlalin varlığına ilişkin güçlü emareleri ortaya koyması yeterlidir.

Bu durumda ayrımcılık yapılmadığını, erişilebilirliğin sağlandığını veya talep edilen makul düzenlemenin orantısız ya da aşırı yük oluşturduğunu ispat yükü karşı tarafa aittir.

İdari yaptırımlar

MADDE 21-

Bu Kanunda öngörülen erişilebilirlik, makul düzenleme, dijital erişilebilirlik, erişilebilirlik planı, veri raporlama ve katılım yükümlülüklerini yerine getirmeyen kişi, kurum ve kuruluşlar hakkında ihlalin niteliğine göre;

- a) İhlalin giderilmesi için süre verilmesine,
- b) İdari para cezası uygulanmasına,
- c) Erişilebilirlik planı hazırlanmasının zorunlu tutulmasına,
- ç) Kamu ihalelerine katılımda erişilebilirlik yükümlülüğünün değerlendirilmesine,
- d) Ruhsat, izin, teşvik ve destek süreçlerinde ihlalin dikkate alınmasına,
- e) Tekrarlanan ihlallerde daha ağır idari yaptırımlar uygulanmasına,

karar verilir.

İdari para cezalarının miktarı, ihlalin ağırlığı, süresi, tekrarı, etkilenen kişi sayısı, hizmetin niteliği ve yükümlünün ekonomik kapasitesi dikkate alınarak belirlenir.

İdari para cezalarından elde edilen gelir, engellilerin erişilebilirlik, bağımsız yaşam, yardımcı teknoloji ve hukuki destek hizmetlerinde kullanılmak üzere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde oluşturulacak Erişilebilirlik ve Bağımsız Yaşam Özel Fonuna aktarılır.

Tazminat hakkı

MADDE 22-

Bu Kanun kapsamındaki ayrımcılık, erişilemezlik veya makul düzenlemenin reddi nedeniyle maddi veya manevi zarara uğrayan kişiler genel hükümlere göre tazminat talep edebilir.

Tazminatın belirlenmesinde ihlalin süresi, kişinin hak kullanımına etkisi, uğranılan onur kırıcı muamele, ek maliyet, hizmetten yararlanamama, eğitim veya çalışma hakkına etkisi ve ihlalin tekrarlanan niteliği dikkate alınır.

Tazminat hakkı, idari başvuru ve yaptırım yollarına başvurulmuş olmasına bağlı değildir.

Acil önlem kararı

MADDE 23-

Eğitim, sağlık, barınma, adalet, istihdam, sınav, ulaşım veya temel kamu hizmetlerine erişimde telafisi güç ya da imkânsız zarar doğabilecek hallerde ilgili idare veya mahkeme acil önlem kararı verebilir.

Acil önlem kararı geçici erişilebilirlik düzenlemesi yapılmasını, makul düzenlemenin derhal sağlanmasını, alternatif hizmet sunulmasını veya ihlalin geçici olarak durdurulmasını içerebilir.

YEDİNCİ BÖLÜM

Kurumsal Yükümlülükler ve Eğitim

Personel eğitimi

MADDE 24-

Kamu kurum ve kuruluşları, mahalli idareler, eğitim ve sağlık kurumları, kolluk birimleri, adli personel, toplu taşıma hizmeti sunanlar ve kamuya açık mal ve hizmet sunan özel hukuk tüzel kişileri personeline düzenli olarak engelli hakları, ayrımcılık yasağı, sağlamlıkla mücadele, makul düzenleme ve erişilebilirlik eğitimi vermekle yükümlüdür.

Eğitim programları engelli örgütlerinin katılımıyla hazırlanır.

Kamu alımları ve ihalelerde erişilebilirlik

MADDE 25-

Kamu alımlarında, yapım işlerinde, hizmet alımlarında, mal alımlarında, yazılım, donanım, dijital sistem ve ulaşım araçlarına ilişkin ihalelerde erişilebilirlik ölçütleri zorunlu teknik şartname unsuru olarak yer alır.

Erişilebilirlik ölçütlerini karşılamayan mal ve hizmetler kamu kurumları tarafından satın alınamaz, zorunlu hallerde gerekçe kamuoyuna açıklanır ve uyum takvimi belirlenir.

Afet, kriz ve acil durumlarda erişilebilirlik

MADDE 26-

Afet, salgın, savaş, zorunlu göç, tahliye, barınma ve acil yardım süreçlerinde engellilerin erişilebilir bilgiye, güvenli tahliyeye, sağlık hizmetine, barınmaya, iletişim desteğine ve yardımcı araçlara erişimi sağlanır.

Afet ve acil durum planları engelli örgütlerinin katılımıyla hazırlanır. Bu planlarda engelli kadınlar, çocuklar, yaşlılar, yalnız yaşayan engelliler ve kurumsal bakım altında bulunan engelliler bakımından özel önlemler düzenlenir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Mevzuata uyum

MADDE 27-

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde ilgili kanun, yönetmelik, yönerge, genelge ve idari düzenlemeler bu Kanuna uygun hale getirilir.

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, 4857 sayılı İş Kanunu, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve ilgili diğer mevzuatta bu Kanuna aykırı hükümler uygulanmaz.

Yönetmelikler

MADDE 28-

Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar engelli örgütlerinin, ilgili meslek kuruluşlarının, sendikaların, insan hakları örgütlerinin ve üniversitelerin görüşü alınarak

Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenir.

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1-

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce faaliyette bulunan kamu kurumları, mahalli idareler ve kamuya açık mal ve hizmet sunan gerçek ve tüzel kişiler, erişilebilirlik yükümlülüklerini en geç iki yıl içinde yerine getirir.

Eğitim, sağlık, adalet, seçim, dijital kamu hizmetleri ve toplu taşıma alanlarında bu süre bir yılı geçemez.

Bu süreler, makul düzenleme taleplerinin derhal karşılanması yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

GEÇİCİ MADDE 2-

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde kamu kurum ve kuruluşları ile mahalli idarelerde işaret dili tercümanı, erişilebilir iletişim personeli, özel eğitim ve rehberlik uzmanı, sosyal hizmet uzmanı ve bağımsız yaşam destek personeli istihdamına ilişkin kadro ve ihtiyaç planı hazırlanır. Plan nüfus, hizmet yoğunluğu, başvuru sayısı, bölgesel eşitsizlikler, kırsal alan ihtiyaçları ve çoklu ayrımcılık riski gözeticilerle hazırlanır.

İlk kadro tahsislerinde sağlık, adalet, eğitim, sosyal hizmet, kolluk, nüfus hizmetleri, afet ve acil durum birimleri ile büyükşehir, il ve ilçe belediyelerine öncelik verilir. Kadro sayıları sabit bir rakamla sınırlanamaz; ihtiyaç analizi her yıl güncellenir ve sonuçları kamuoyuna açıklanır.

GEÇİCİ MADDE 3-

Büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç 31/12/2027 tarihine kadar Engelli, Yaşlı ve Erişilebilirlik Hizmetleri Birimini kurar. Bu süre içinde belediyeler erişilebilirlik planlarında birimin kuruluş takvimini, personel ihtiyacını, bütçesini ve engelli örgütleriyle katılım mekanizmasını ayrıca gösterir.

Yürürlük

MADDE 29-

Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 30-

Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.